

Gaál Endre: Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmának történetéből

Napjainkban jelent meg a Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmának történetéből című, öt kötetre tervezett sorozat kronológiailag első kötete, Gaál Endre szerkesztésében s bevezetésével.

A majdnem kétezer oldalas munka igen nagy munkásmozgalmi történeti ismeretanyagot tartalmaz a közölt forrásokban és a bevezető tanulmányban. Ez utóbbi miatt a kötet nem csupán forráskiadvány, hanem annál jóval több: feldolgozása, történeti áttekintése a Csongrád megyei munkásmozgalmi történetének a dualizmus idején.

A forrásokat tartalmazó részekből megismerkedhetünk a korabeli munkásmozgalmi minden létező formájával, területével. Az első dokumentumban Bakay Nándor szegedi „kötélgyáros” a munkások és munkáltatók békés összefogásának programját hirdeti — az utolsó forrásokból már a forradalmi szociáldemokráta munkásmozgalmi eseményeit tanulmányozhatjuk. A kezdő és záró év közötti időszak dokumentumaiból megismerhetjük az olvasó a megyénkbeli ipari és mezőgazdasági munkások küzdelmeinek legkülönbözőbb formáit, a harcok eredményeit, a mozgalmi visszacsúszásokat, de a források megvilágítják a burzsoázia, a földbirtokosok és az érdekeiket védelmező elnyomó apparátus vezetőinek gondolkodásmódját, tevékenységét, szervezkedését a munkásmozgalmakkal szemben.

A kötet — gondos válogatás alapján — a korszak munkásmoz-

galmi történetének legfontosabb, legjellemzőbb dokumentumait teszi közzé. E dokumentumok, a hozzájuk fűzött jegyzetek, valamint a bevezető tanulmány a helyi, megyei mozgalmakat mindenkor az országos mozgalom részeként, azzal összefüggésben kezeli. Mind a lényeges anyagok kiválasztásában, mind az országos összefüggések kiválasztásában jó példát mutat és előnyösen különböztet meg egyes provinciális szemléletű helytörténeti munkáktól. Ugyanakkor a dokumentumkötet egyes kisebb, közéleti mozgalmakról keletkezett forrásokat is közöl, nagymértékben segítve ezzel a Csongrád megyében készülő helytörténeti monográfiákat. (Hadd említsük meg ezek közül a most készülő, Hegyi András és Székely Lajos szerkesztésében megjelenő Deszk-kötetet, melynek szerzői már használhatják az ismertetett kötetben publikált forrásokat.)

A jegyzetapparátus a szerzőre jellemző nagyfokú alaposággal, precizitással készült. Számos jegyzet kisebb tanulmányoknak is beillik. Több jegyzet országos jellegű dokumentumokból is közöl hosszabb-rövidebb részüket (MSZDP-határozatok, belügyminiszteri utasítások, stb.), amelyek ismerete hozzásegíti az olvasót a helyi események jobb megértéséhez. A név-, helynév- és tárgymutató könnyen kezelhető és áttekinthetővé teszi a kötetet.

Végül két szemléletbeli kérdést említünk meg, mindkettőben egyetértve a szerzővel.

Helyesnek és követendőnek

tartjuk, hogy Gaál Endre nemcsak a sztrájkokról, tüntetésekről és a mögöttük álló munkásszervezetekről közöl dokumentumokat, hanem a mozgalom kevésbé látványos, de mégis fontos eseményeit tükröző kultúr-, sport- és szövetkezeti mozgalmakról is megjelentet forrásokat (116., 118., 124., stb.)

A másik kiemelendő gondolat a bevezető tanulmányban az a megállapítás, hogy a „szociáldemokrata szakszervezeti- és párttevékenység — országosan és helyileg is — nevelőjévé, formálójává vált azoknak a tömegeknek, amelyek 1919-ben megvalósították a proletárdiktatúrát, kitermeltek azokat a vezetőket, akik az 1919-es helyi direktóriumok, forradalmi intézőbizottságok, munkástanácsok és a proletáriátus más szerveinek tagjaiként a munkáshatalom intézkedéseinek helyi megvalósítói voltak.” (11—12. old.) Ez a megállapítás, szemben egyes országos monográfiák és szaktanulmányok megállapításával, helyesen, árnyaltan ismeri fel és alapítja meg az MSZDP és a szakszervezetek történelmi jelentőségét és szerepét.

Gaál Endre forráspublikációja — gondos archeográfiájával, jó tipográfiai megoldásaival — mind a kutatóknak, mind a munkásmozgalmi iránt érdeklődő olvasóközönségnek egyaránt hasznos, tanulmányos olvasmány. A könyv tartalmához méltó szép előállítás a Szegedi Nyomda munkáját dicséret.

RAFFAY ERNŐ

Az egyetemi zenedélelőről

Mindazok, akik nem sajnálták idejüket — sajnos nem túlságosan sokan —, végighallgatták az április 26-i egyetemi zenedélelőtti műsort, kellemes vasárnap délelőtti szórakozást találtak.

A kiadott meghívó opera-oratórium koncertre invitált, s ennek megfelelően a válogatás a zeneirodalom egy „szűkebb részére” korlátozódott, ami egyben lehetőséget is adott egy egységes, jó felépítésű műsor összeállítására. Népszerű opera és oratórium kórusok mellett (Gounod, Verdi, Mozart, Händel ill. Kodály és Farkas művei) hallhattunk áriákat és duetteket is.

Hogy ez a műsor mindvégig érdekes volt, nem „ület meg” egy percre sem, az köszönhető a közreműködők jó kiválasztásának. Az egészen különböző hangzásvilágú énekkarok produkciói jól illeszkedtek és egészítették ki egymást. A rendező Ságvári E. gimnáziumi egységes hangzású ifjúsági vegyeskara, a Kisteleki Petőfi S. Ált. Isk. tiszta, csillogó gyermekhangokból gondosan összehajtogatott gyermekkara hangulatosan, Nemes Éva vezényletével színesítette a vendéglátó Szegedi Egyetemi Énekkar és a meghívott „Magyar Kábel Művek Férjkara” műsorát.

S hogy zenei élménynek sem maradtunk hiján, az annak köszönhető, hogy a szólóénekesek és az énekkar már korábban ismert számait (Bach: 140. Kantáta zárókórusa, Händel: Beszár Hal-leluja kórusa) mellett örömmel hallottuk Orff: Catulli Carminjának ismételt felújítását és újként

a Carmina Nyitó kórusát. Friss szám Esterházy Pál Harmonia Caelestis kantáta részlete, amelyben ismét meggyőződhetünk a férfi szólamok szép, stílusos, énekléséről. (Vezényelt: Szécsi József). A két duett betét (Szécsi Éva és Szécsi István, ill. Varjasi Ida és Varjasi Gyula) zenei megszólaltatásában és előadásában is kedves és megnyerő hangulattal gazdagította élményünket.

A délelőtti java részét az MNK kórus műsora tette ki. (Vezényelt: Kalmár Márton és Zombor Árpád). Erős, telt hangzásuk, biztos szólamépítkezésük, ritmikai és intonációs biztonságuk nagy összehajtogatottságról és zenei felkészültségről tett bizonyosságot. Ennek köszönhetően mindannyiunk számára hitelesen tudták interpretálni az — olykor már éppen közismertségükkel fogva túlzottan lejáratozott — ismert áriákat, opera és daljáték kórusokat. (A Czinka Panna, Csinom Palkó, Hány János daljátékokból és a Rigoletto, Ernani és Varázsfula operákból.) Méltó zárása volt az eseménynek Verdi Nabuccojának Szabadságkórusa.

A délelőtti sikeréhez méltón járult hozzá a zenekari kíséret, és a zongorán közreműködő Bottkáné Egető Mária, Hepke Péter, Jámorné Raffa Éva és Balogh Irén.

Az énekes zene vonzereje látványosan csökkent az utóbbi időben. Az ilyen és a Szegeden gyakran hallható más hasonló hangversenyeknek mégis jelentős szerepük van a zene e nagy és fontos területének népszerűsítésében.

— Ko —

Aktív és tartalmas munkára hívunk!

A József Attila Tudományegyetem küldöttértéket sok szó esett a KISZ-élet szervezeti kérdéseiről, különösképpen az alapszervezetek élet- és munkaképességéről. Többben javasolták egy új koncepció szerinti, jobb munkalehetőséget biztosító, s kisebb taglétszámmal működő alapszervezet létrehozását.

A Bölcsészettudományi Kar KISZ-esei itt teszik közzé az újonnan létrehozandó alapszervezetek működési elveit, céljait és feladatrendszerét, azzal a szándékkal, hogy minél többen tájékozódjanak terveikről, s kapcsolódjanak munkájukba.

A Történelem alapszervezet azokat a hallgatókat tömöríti, akik — a történelem mellett — aktuális társadalompolitikai kérdések iránt érdeklődnek. Célunk, hogy összefogjuk az elszigetelten dolgozó, s a fenti kérdésekkel foglalkozó hallgatókat, és így fórumot, vitatkozási lehetőséget teremtsünk.

Az aktív, tartalmas munka érdekében a tagságtól elvárjuk: a KISZ-gyűléseken való rendszeres részvételt, hogy a mozgalmi év során minden tag legalább egyszer beszámoljon munkájáról, kutatásairól, hogy a vitákra megadott irodalmat, cikkeket elolvassa.

Tervezzük előadók meghívását, megemlékezések szervezését, kari szintű lebonyolítását. A konkrét munkát a következőképpen képviseljük el: bizonyos időszakonként (félév, negyedév) egy aktuális politikai, társadalompolitikai profilt választunk, minden tag e kérdéskör egy-egy oldalát tanulmányozza, s a különböző nézeteket viták során szembesítjük.

Ezenkívül tervezzük több kisebb — azonos érdeklődés alapján szerveződő — csoport alakítását is, ennek tagjai egy-egy történelmi szakterületet referátumok, viták segítségével dolgoznak fel. A tagok egyéni munkájának is fórumot kívánunk adni, a fent említett évenkénti, vagy gyakoribb beszámolókkal. Szeretnénk, ha a tagok segítenék a ne-

hézségeket (pl. minimális tagság) küzdő TDK munkáját.

Alapszervezetünk közös rendezvények (pl. külpolitikai fórum) szervezésével szorosabb kapcsolatot szeretne kiépíteni a történelem pártalapszervezettel.

Az egyetemeken közötti információ alapszervezet létrehozását a következő megfontolások indokolják: szükséges, mert:

— az egyetemeken hallgatóságának közös problémái vannak, ezekről tudnunk kell, hogy megoldásukért egységesen léphessünk fel,

— hivatalos, általánosított hírek helyett személyesebb, közvetlenebb információkat kívánunk,

— hírt akarunk adni magunkról,

— a felsőoktatás reformjához csak úgy szólhatunk hozzá, ha ismerjük a többi egyetem, felsőoktatási intézmény hallgatóinak helyzetét,

— az egyes intézményekben eddig fölgylült eredményeket, tapasztalatokat közösen hasznosíthatjuk,

— a szocialista országok fiataljainak tudniuk kell egymásról

— a jövőben magyar értelmiségnek pedig különösen.

Úgy gondoljuk, ezek az elkövetkezők csak akkor megvalósíthatók, ha egy alapszervezet rendszeres és rendszerezett munkáján alapszik.

A megvalósítás módjai:

— főként levélben, újságjaink és a diákságot érintő határozatok ismertetése, kicserélése útján,

— személyes ismeretségek révén, pl. egymás rendezvényein való részvétellel.

A hasznosítás formája:

— alapszervezetünk az információcserével kontrollt biztosít saját (kari, alapszervezeti) elkövetkezőinkkel kapcsolatban,

— a Faliújság, a Gondolatjel és a Szegedi Egyetem számára anyagot ad,

— minden hallgató számára hozzáférhetővé teszi a beérkező anyagot a KISZ-szobában, vagy valamelyik tanszéki könyvtárban.

Választás — nehézségekkel

A BTK-n a IV. és V. éves hallgatók plakettet alapítottak a „legjobb történész oktató” részére.

Az április 23-ra összehívott választó-gyűlést a történész-hallgatók a kis létszám miatt május 5-re halasztották a választást. Május 5-én is csak 34-en jelentek meg — kb. a „szavazóképes” hallgatók 40%-a. Mégis megtörtént a szavazás — melyet rövid viták előztek meg; csak fiatal oktatóra lehessen-e szavazni vagy nem; egy vagy két plakettet adjanak-e ki (!) — amelyről nem mondható el, hogy túl lett volna szervezve, sőt az sem, hogy meg volt szervezve.

Raffay Ernő 13, Karsai László 10 szavazatot, a többi tanár lényegesen kevesebbet kapott. Újabb, most már nyílt szavazás döntött 17:9 arányban Karsai László javára. A XX. század történelmével foglalkozó fiatal oktató sikerének értékét növeli, hogy több neves professzort megelőzve „nyerte el” a plakettet. Gratulálunk!

Egy történész hallgató

A könyvtár nyitvatartása

A József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárának nyitvatartása a vizsgaidőszakban módosult. Május 12—június 26. között az olvasótermek hétfőn 13—22 óráig, más kétkezőnapokon 8—22 óráig, szombaton 8—19 óráig, vasárnap 8—13 óráig tartanak nyitva.

A nyári szünetben, június 29—szeptember 11. között a könyvtár olvasótermek hétfőtől péntekig 8—13 óráig, a folyóiratolvasó hétfőtől péntekig 8—13 óráig áll a hallgatók rendelkezésére. Könyvkölcsönzésre a nyári szünetben hétfőtől péntekig 8—10 óráig van lehetőség.

„Térdelős napokon térdelni segítjük”

(Pinter: A születésnap)

Harold Pinter A születésnap című darabjával vendégeskedett a Szolnoki Szigligeti Színház a Bartók Béla Művelődési Házban április 28-án. A két előadás közül a délutáni jó, ha harmincan voltak (közülük is néhányan távoztak a szünetben), az esti előadás látogatottságáról nincsenek információk. A belépőjegy egyébként 50 forintba került, minek következményeként megszorodott azok száma, kik — ilyen-olyan ismerősrre hivatkozva — bekönyörögték magukat.

Az első meglepetés tehát a rendkívül alacsony nézőszám miatt ért, a második az előadás színvonala okozta. Paál István rendezése többnyire országzerte — előbb-utóbb! — elismerést váltanak ki, s nehogy előző mondatom félreérthető legyen: tulajdonképpen „A születésnap” is jó előadás. Más kérdés, hogy néző többet várt. Nem csupán a Pinter-darab szinte kifogástalan szakmai tudással való interpretációját, hanem valami pluszt is.

Ha emlékeztetem nem csal, Paál egyetlen szóval sem húzta meg a drámát. Az egyéb utasításokhoz, a színpadi mozgáshoz sem tett hozzá lényegesen eltérő jelentést hordozót, nem értelmezte át a dráma egyetlen motívumát, történetét sem — tehát az eredeti szövegtől eltérő, semmilyen más jelentést nem akart belevenni az előadásba. (Ezért meg-alapozatlan és erőszakolt mindenféle aktualizálási, átértelmezési kísérlet.) Mindezt tette valószínűleg igen jó érzékkel, hiszen a szöveg „megélése” önmagában is biztosíték a jó előadásra. Nyilvánvaló, ehhez szükséges volt a rendező mozdulatokra lebontott, összehangolt és pontos színészvételése, a hol elnyugvó, hol meglendülő történetek ritmikus egységeinek megteremtése. Szükség volt a fegyelmezett színészi játékra, amit mindenki kivétel nélkül betart. Talán Koós Olga (Meg) játékát lehetne a többieké fölé emelni: rendkívül szuggesztív, változatos dikciójú alakformálásiért Kovács Lajos (Stanley) néha túlságosan harsány, ez esetenként megzavarja abban, hogy belső drámát is megjelenítsen. Pusztay Péter (Petey), Egri Kati

(Lulu), Katona János (McCam) hűen követik a rendezői koncepciót. Jeney Istvánt (Goldberg) szereposztói tévedésnek érzem, még akkor is, ha lényegében véve jó alakítást nyújt. Erősen „recsegő” hangja (ami egyébként természetesen egyedivé teszi színészi személyiségét is) túlságosan szűk skálát tud befogni ahhoz, hogy teljesen hitelesen játszhasssa el a mechanizmus fasiztoid képviselőjét. Hangja nemegyszer elvonja a figyelmet bizonyos hangulatról, s ez mindaddig kiváló, amíg a mechanizmus észrevételénél megáll. Ez kétségtelenül fontos, sőt lehetségesen a Pinter-darab egyik „üzene” Csak hogy a Pinter-darabban több van: jelzi a mechanizmus visszavonhatatlan véglegesítését is. „Térdelős napokon térdelni segítjük” — mondja McCann, s ez nem csupán a meghílyült Stanley tehetetlenségére utal, hanem a mechanizmusnak az egyént teljes testi (és szellemi) valójában kisajátítani kívánó módszerére. A Szolnoki Színház Goldberg-je ezt már nem tudja velem elhárítani —, s ez hiba.

A néző — a fenti ok miatt — kénytelen a kellenél komolytalanabban venni Stanley elhurcolását. Mindenesetre: az előadás egésze megmenti a helyzetet; Stanley „tragédiája” közvetve, Meg „tragédiájával” erősödik fel, aki mit sem sejtve a történetekről az előző esti születésnapi ünnepségről csak annyi emlékekkel bír, hogy „ő volt a bálkirálynő”. Életforma és életmód költői igényű kritikája a darab, s Paál István rendezése ezt beteljesíti. A Stanley-féle alak tulajdonképpen a Pinter-darab végeztével válik igazán érdekessé (már úgy értem: gondolati problémává), s a néző, lehet, igazságtalanul, ennek továbbgondolását várta volna el. Hogy ez nem következett be, az csak annyit jelent: más fórumon sürgősen meg kell tenni.

(Belányi)